

УДК 342.841

М.В. ФОМІНА, доктор економічних наук, професор
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

КОРУПЦІЯ: СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ, МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ

Статтю присвячено дослідженню сутності і похідних причин корупції та особливостям методології оцінки цього явища. Проведене дослідження дозволило встановити систему взаємозв'язків між такими поняттями, як «влада», «гроші», «корупція», та описати їх за допомогою низки формул.

Ключові слова: корупція, причини корупції, мотивація корупції, методологія оцінки, влада, гроші.

Актуальність теми. Історія суспільного розвитку, особливо з моменту формування державності, надає низку різноманітних прикладів корупції практично у всіх країнах світу. Подібно до інших негативних явищ, її руйнівна дія визнана давно і завжди засуджувалася суспільством. Незважаючи на постійну протидію корупції, іноді найбільш жорстокими заходами, аж до катування (наприклад, у сучасному Китаї), вона досі в тих або інших формах і масштабах вільно існує. Але особливої гостроти проблеми корупції набули у трансформаційних країнах. Це обумовлено тим, що для більшості пострадянських республік, в тому числі і для України, корупція, якщо не набула ознак загальноприйнятої норми життя, то практично наблизилися до її меж; стала випереджальною в процесі первісного накопичення капіталу, тобто виконала роль базису, на якому сформувалися трансформаційні економіки. Саме корупція є найпотужнішим гальмом подальшого розвитку таких держав. Не подолавши це явище, неможливо провести економічні реформи, сформувати привабливий імідж країни як у політичному, так і у інвестиційному плані.

Дослідженню сутності, причин, мотивів і методів оцінки корупції присвячено достатню кількість праць як вітчизняних, так і закордонних вчених з різних га-

лузей знань: економіка, психологія, право. Зокрема, це праці Джеймса Х. Андерсена, В. Бабаніна, С. Гурєєва, Р. Коуза, Дж.М. Кейнса, М. Мельника, А. Сміта, Г. Саймона, Н. Хлонова. Незважаючи на досить велику кількість наукових розробок, необхідно зауважити, що досі не існує єдиного трактування корупції. І це тільки свідчення тієї обставини, що вона має багатогранний, інтегральний характер та різноманітні форми прояву. Тому в поле зору представників різних наукових шкіл, як правило, потрапляють ті окремі сутнісні елементи означеної категорії, що входять до сфери предмета їх науки.

Метою статті є дослідження сутності та причин корупції з політекономічної точки зору, визначення особливостей методології оцінки корупції, обґрунтування системи взаємозв'язків між такими поняттями, як «влада», «гроші», «корупція».

Виклад основного матеріалу. Теоретичні основи економічного аналізу корупції вперше були запропоновані у наукових працях низки американських економістів так званого неоінституційного напрямку. Головна причина корупції обґрунтовувалася ними з наявності ренти, яка пов'язана із державним регулюванням різних сфер економічного життя. До регуляторних методів, що викликають корупцію, вони відносили введення експортно-

імпортних обмежень, надання субсидій і податкових пільг підприємствам або галузям, наявність контролю за цінами, застосування безлічі валютних курсів та ін. Однією з мотиваційних причин корупції в означених дослідженнях виділено невелику заробітну плату державних чиновників, які в цій ситуації сильніше зацікавлені у здійсненні корупційних дій [1, с. 232].

У сучасних економічних дослідженнях, присвячених корупції, як правило, виділяється багато її причин, які формуються у різних сферах життєдіяльності суспільства: економічній, політичній, інституційній, соціально-культурній.

Причини корупції економічного проходження традиційно пов'язують із низьким рівнем оплати праці державних чиновників за наявності необмежених владних повноважень і спроможностей щодо впливу на діяльність корпорацій, фірм, громадян. На перший погляд, таке твердження не потребує доказів, але, як це не парадоксально, у сучасній теорії відсутні переконливі емпіричні дані, що підтверджують позитивну кореляцію між рівнем заробітної плати і обсягами корупції [2, с. 14]. Сама постановка питання у площині прямих причинно-наслідкових зв'язків між означеними показниками наштовхується на безліч серйозних методологічних проблем, які пов'язані, перш за все, з вмотивованістю діяльності державних чиновників у різних країнах та діючою системою нелегальних компенсаційних форм, які практично не можливо виміряти. Крім того, необхідно враховувати і мотивацію у вигляді стимулів кар'єрного зростання.

Деякі науковці досліджують мотивацію корупції у межах психологічної концепції і підкреслюють, що в психології мотив розглядається як визначена потреба [3, с. 85]. Не вдаючись у дискусію щодо гносеологічних і генетичних коренів категорій «мотив» та «потреба», необхідно зауважити, що ці поняття є фундаментальними категоріями економічної науки і виконують функцію базису дослідження економічної поведінки людини.

Не можна не відзначити, що останнім часом відбувається підвищення інтер-

есу саме до психологічних аспектів економічної поведінки. Але це не є якимось проривом в економічній теорії. Ідеї щодо поведінкової економіки з'явилися в період зародження і формування капіталізму [4, с. 105]. Пізніше Дж. Кейс широко використовував економічну психологію при дослідженні підприємництва, споживання та заощадження [5]. Підкреслимо, що спонукальні мотиви діяльності людини, спрямовані на задоволення потреби, визначаються не її психологією, а тим, що вона є економічним агентом, який діє у просторі обмеженої раціональності. Відповідно до теорії обмеженої раціональності суб'єкти у реальних умовах, коли не мають достатньої інформації та інших можливостей для оцінки і максимізації корисності, прагнуть так званої задоволеності [6, с. 16–38].

По суті справи, корупційна діяльність базується на простій, але переконливій моделі економічної поведінки: індивіди приймають рішення так, щоб максимізувати значення функції корисності шляхом використання доступної інформації, її належного опрацювання і застосування. Треба брати до уваги, що економічна поведінка суб'єктів корупційних відносин підпорядкована дії принципу методологічного індивідуалізму, тобто так званім «грошовим імпульсам» або прагненню використати своє становище з метою наживи.

До економічних причин корупції належать і рідкість та обмеженість ресурсів, особливо таких економічних ресурсів, як земля і природні копалини. Проблема рідкості дозволяє, певною мірою, обґрунтувати дефіцитність окремих благ. Якщо державні чиновники отримують повновладдя розпорядження будь-якими дефіцитними благами, корупція отримує додатковий стимул для розвитку. Особливо яскраво цей феномен спостерігається у країнах, що розвиваються, і країнах з трансформаційною економікою. Але є випадки його прояву і в розвинутих країнах. Наприклад, у США програма надання пільгового житла сім'ям, які цього по-

требують, завжди супроводжується низкою корупційних сварок.

Інституційними причинами корупції є високий рівень замкнутості у роботі державних органів; громіздка система звітності; відсутність прозорості у процесі законотворчості та її висока лобістська складова; кадрова політика держави, яка базується на принципах «кумівства», непотизму, кронізму, протекціонізму, фаворитизму, сімейності, клановості, трайбализму.

Політичні причини корупції пов'язані з тим, що владу дуже легко конвертувати у гроші; використовувати отримані повноваження у приватних, корпоративних чи кланових інтересах. Деякі дослідники, аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки влади і корупції констатують певні політекономічні закономірності.

До соціально-культурних причин доцільно віднести і національну господарську культуру та менталітет, що історично склалися. Так, у країнах з конфуціанською культурою (Китай, Тайвань, Сінгапур, Японія та ін.), в яких з глибокої давнини чесний і мудрий чиновник вважався культовою, шановною постаттю, корупція значно нижча, ніж, наприклад, у країнах Південної Америки і Південної Азії, в яких відсутні традиції поваги до праці державних чиновників. Соціально-культурними причинами корупції є деморалізація суспільства, недостатня інформованість і організованість громадян, соціальна пасивність щодо тих, хто владу мають. У тих країнах, де діють ці три причинні фактори, а це, як правило, країни, що розвиваються, та постсоціалістичні держави, корупція найбільш висока. Навпаки, у країнах західноєвропейської цивілізації ці фактори виражені найслабше, тому і корупція має більш стриманий характер.

Дослідження різних підходів дозволило встановити систему взаємозв'язків між такими поняттями, як «влада», «гроші», «корупція», та описати їх за допомогою низки формул. Так, вплив на політич-

ну владу за допомогою грошей призводить до корупції за формулою:

$$\text{«гроші} - \text{влада} - \text{корупція} - \text{гроші'»}. \quad (1)$$

За допомогою корупції шляхом використання владних повноважень з метою особистої наживи представники влади отримують матеріальну вигоду на основі формули:

$$\text{«корупція} - \text{влада} - \text{гроші'»} \quad (2)$$

або

$$\text{«влада} - \text{корупція} - \text{гроші'»}. \quad (3)$$

Таким чином, на основі використання загальних політекономічних законів, об'єктивною і обґрунтованою вважаємо формулу:

$$E = mc^2, \quad (4)$$

де E – влада;

m – гроші;

c – ступінь корумпованості суспільства.

Основний висновок з наведеної системи формул полягає у тому, що гроші перетворюються у владу, а коли маєш владу – можна отримати ще більші гроші [7]. Іншими словами, політична влада, з одного боку, тісно переплетена із бізнесом, а з іншого – сама влада є сферою високоприбуткового бізнесу.

Гранично лаконічне, при цьому доволі точне і містке, визначення основних причин корупції можна відобразити таким чином: **«масштаби корупції прямо пропорційні монопольному становищу держави в особі його агентів, безконтрольності і свавілля в їх діяльності і зворотно пропорційна заходам відповідальності чиновників та сформованої системи морально-етичних норм і культурно-ментальних традицій»**.

Для протидії корупції або хоча б її стримання, дуже важливо визначити масштаби цього явища. Оскільки корупція має не публічний, а латентний характер, визначити її обсяги важко. Можна оцінювати розміри корупції, наприклад, за кількістю корупційних порушень, але вони, як правило, не відображають реальної картини і стосуються лише «низової»

корупції, тому що у корупції «вищого» рівня більше спроможностей щодо приховування своїх протиправних дій. Крім того, необхідно враховувати, що низка видів корупції не пов'язана безпосередньо із виплатою або отриманням грошової винагороди, тому такі види не можуть отримати вартісну оцінку.

Отже, емпірично і статистично корупція не може бути виміряна, тому для визначення її обсягів використовують дані соціологічних опитувань і експертних оцінок. На їх основі досліджується динаміка корупції, проводиться порівняльний аналіз ступеня і рівня розвитку корупції в окремих країнах.

Останнім часом з метою оцінки масштабів корупції в різних країнах світу широко використовують метод порівняльних рейтингів. Найбільш відомими організаціями і найбільш поширеними рейтингами, що ними оприлюднюються, є, по-перше, «ТІ» (Transparency International), США, створений у 1998 р. – недержавна організація, фінансується, переважно, Американським Національним фондом демократії (NED), Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), Фондом Форда і Фондом Сороса, а також транснаціональними корпораціями (BP – Amoco, Exxon, Shell та ін.). По-друге, «Дім свободи», «ФН» (Freedom House), США, створений у 1941 р. – недержавна організація, фінансується Державним департаментом США і Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), також рядом міжнародних фондів і урядів, приймає пожертви від приватних осіб. По-третє, Фонд «Спадщина» (Heritage Foundation) – стратегічний дослідний інститут США, заснований у 1973 р., дані про джерела фінансування відсутні. По-четверте, «Всесвітній економічний форум» (World Economic Forum) – швейцарська недержавна організація, створена у 1971 р. Членами ВЕФ є майже 1000 великих компаній і організацій з усього світу. По-п'яте, «Рейтинг сприятливого ділового середовища» (Doing Business – 2012) – щорічний рейтинг, застосовується з 2003 р. і охоплює 183 держави, засно-

вники – Світовий банк і Міжнародна фінансова корпорація (IFC). По-шосте, динаміку корупційних процесів досліджує і Світовий Банк, який у липні 2006 р. оприлюднив результати у вигляді оцінки ефективності боротьби із корупцією протягом 2000–2005 рр. у 26 пострадянських і постсоціалістичних державах та Тречії [8].

Необхідно відзначити, що дані всіх перерахованих рейтингів суттєво розрізняються, тому не слід їх абсолютизувати. Рейтингові показники певною мірою відображають щорічно-порівняльну динаміку корупції в окремій країні і безперечно впливають на формування антикорупційного іміджу держави.

Враховуючи, що організації використовують різну методичку, різноманітні джерела, а також непрозорі механізми під час підготовки рейтингів, їх достовірність сильно підпорядкована впливу суб'єктивних чинників, політичної і ідеологічної кон'юнктури. Особливо цим відрізняються рейтинги ТІ і ФН, які оприлюднюються недержавними організаціями, що фінансуються з бюджету США, як, в принципі, і Фонд «Спадщина». На відміну від інших, показники цих рейтингів відмінно корелюються. Недоліки рейтингової оцінки є проблематикою іншого, більш детального дослідження, але зауважимо, що зміна позиції держави у рейтингу UBK може свідчити про успішність або невдалий її антикорупційної політики, з одного боку, а з іншого – зростання або зменшення ступеня достовірності самого рейтингу, що у підсумку може серйозно спалювати політичний і економічний імідж країни.

Для країн, які стабільно займають останні місця, самі рейтинги і індекси можуть набувати ознак додаткової причини або каталізатора зростання корупційних дій. Так, у іноземних громадян і інвесторів формується чітке уявлення, що здійснення діяльності у країнах з високим рівнем показників неможливе за відсутності корупційної складової, що провокує до безпосередньої реалізації саме таких протиправних дій. Головна проблема полягає

в тому, що рейтинги неможливо опротестувати, довести їх необ'єктивність, тому що вони не мають ні статистичної, ні емпіричної бази. Тому можуть використовуватися з метою маніпулювання суспільною і міжнародною думкою про окремі країни. Отже, сприйматися рейтинги можуть лише як форматування реальності. Звідси і такі розмиті та розпливчасті цілі, що ставляться організаціями, які проводять рейтинги.

Наприклад, ТІ так сформулювала мету своєї діяльності – формування антикорупційного світогляду громадян, інституалізація «прозорості», попередження корупції за рахунок забезпечення дійовості антикорупційних механізмів [9]. Яким чином можна на основі моніторингу стану корупції «формувати антикорупційний світогляд» і, тим паче, «забезпечувати дієвість антикорупційних механізмів», зрозуміти дуже складно.

З метою підтвердження вищесказаного наведемо за аналогією скандал із кредиторами рейтингу, що мав місце у Європейському Союзі на початку 2012 р. Віце-президент Єврокомісії А. Трахані відкрито звинуватив рейтингові агенції у тому, що вони працюють «на долар», постійно занижують кредитні рейтинги країн Єврозони, діють непрозоро і допускають масу помилок. Про це чиновник заявив в інтерв'ю іспанській EL Pails. А. Тахані визнав «шантажистськими» останні кроки агенцій, що мали місце перед обговоренням Радою Європи питання щодо введення так званого «податку Тобіна» на фінансові операції. Це стало приводом для порушення питання щодо скорішого створення європейської рейтингової агенції, яка має працювати ефективно, автономно і прозоро.

У середині січня 2012 р. рейтингова агенція «Standard and Poor's» знизилася кредитний рейтинг 9 країн Європи, у тому числі і великої економіки ЄС – Франції. Країна лишилася найвищого кредитного рейтингу і отримала «негативний» прогноз, тобто перспективу його подальшого падіння. Згадаємо, що, окрім означеної агенції, існують ще дві, з тим же американським походжен-

ням, «Fitch Ratings» та «Moody's Investors Service», кредитні рейтинги яких серйозно впливають на фінансову і економічну ситуацію як у світі в цілому, так і в окремих країнах.

У 2011 р. «Standard and Poor's» вперше в історії знизилася кредитний рейтинг США і, незважаючи на те, що за вказівкою з Білого дому його швидко скоригували у бік зростання, світові фінансові ринки встигли «обвалитися». Найбільш цікавим є те, що приблизно за два тижні до пониження рейтингу якийсь загадковий інвестор зробив ставку на 850 млн дол. саме на цей випадок, та заробив практично 10 млрд дол. Усе зазначене наводить на досить серйозні роздуми про незалежність, об'єктивність, автономність, прозорість діяльності усіх рейтингових агентств.

Висновок напрашується такий: моніторинги корупції, рейтинги і індекси, які відображують її стан, не є ефективними і дієвими щодо протидії і запобігання корупції. Найбільш ефективною в цьому плані вважається оцінка механізмів запобігання і припинення корупції.

З 1999 р. Рада Європи зобов'язала країни, що входять до складу ЄС, проводити одна у одній взаємні огляди законодавства щодо боротьби із корупцією та досліджувати ефективність його реалізації. 1 травня 1999 р. було створено організацію «Група держав з боротьби з корупцією» (GRECO). Головною її метою є допомога країнам-учасникам у боротьбі з корупцією. Ця група встановлює антикорупційні стандарти (вимоги) до діяльності держави і контролює відповідність практики цим стандартам. GRECO допомагає визначити недоліки в національній антикорупційній політиці та пропонує необхідні законодавчі, оперативні, інституційні заходи щодо її покращання. До складу GRECO входить 49 держав. Окрім Європейських країн, до групи долучилися США.

Перевагою діяльності «Групи держав з боротьби із корупцією» є те, що моніторинг, який здійснюється нею, має чітко прописану процедуру, яка в себе включає: по-перше, «горизонтальну» процеду-

ру оцінки антикорупційної політики, за результатами якої обґрунтовуються рекомендації щодо сприяння проведенню необхідних законодавчих і інституційних реформ [9, с. 53]; по-друге, чітку процедуру перевірки заходів з реалізації рекомендацій групи країнами-учасницями [9, с. 54].

Моніторинг має не загальну форму, а здійснюється в межах окремих сфер: оцінка значення національних органів у протидії корупції; накладення арешту і конфіскація доходів, отриманих від корупції; запобігання використанню юридичних осіб як прикриття корупційних дій та ін. Причому моніторинг проводиться у певні часові цикли.

Процедурні правила групи передбачають наслідки та покарання для тих країн-учасниць, виконання рекомендацій якими оцінено як повністю незадовільне. Це не матеріально-фінансові, а публічні заходи: обговорення, інформування Ради Європи, оприлюднення інформації на сайтах і у пресі тощо.

Моніторинг у межах GRECO має як суттєві переваги, так і серйозні недоліки. До переваг можна віднести таке: моніторинг є офіційним і обов'язковим, держави-учасниці мають забезпечити його проведення, що дозволяє отримати необхідні для цього дані (як офіційні, так і неофіційні); оцінюється не рівень корупції, не її вплив на економіку, а існуючий стан законодавства і правової практики, їх відповідність міжнародним нормам і стандартам, що дозволяє підвищити рівень об'єктивності результатів моніторингу; за результатами моніторингу робляться конкретні рекомендації з урахуванням досвіду інших держав, що сприяє покращанню антикорупційної політики. А втілення цих рекомендацій у національне законодавство перевіряється повторно [10, с. 54]. Недоліки моніторингу, образно висловлюючись, є продовженням його переваг: процедура загальної оцінки даних, залучених на основі письмових опитів та інформації, отриманої у ході особистих зустрічей із чиновниками, пов'язана із роботою експертів, які досліджують і аналізують ситуацію у кожній

країні. Ця обставина не ліквідує, а посилює суб'єктивну складову в оцінці стану корупції, занадто формалізовані процедури, в процесі дослідження застосовується єдиний підхід до усіх країн світу без урахування культурно-соціальних, історичних, ментальних особливостей, що не завжди дає змогу отримати ефективні результати.

Однак повернемося до оцінки ступеня розвитку корупції за найбільш відомим індексом, який постійно цитується, – це індекс сприйняття корупції (ІСК), який розраховується на базі інтегрованих даних досліджень, що здійснюються щодо різних країн окремими економістами, експертами і представниками ТІ. Причому результати, що інтегруються у ІСК, наводяться не за один рік, а за три попередні роки. Ці дослідження порівнюють із суб'єктивними оцінками ступеня корумпованості, які надаються представниками бізнесу і аналітиками різних країн. У процесі узагальнення даних відокремлених досліджень кожна країна отримує оцінку за 10-бальною шкалою, де «10 балів» – відсутність корупції, тобто найбільш висока прозорість економіки, а «0 балів» – найвища ступінь корумпованості і, відповідно, мінімальна прозорість економічного життя.

Результати дослідження ТІ свідчать про доволі сильну диференціацію країн за ІСК (табл. 1). У табл. 1 було поділено країни за трьома групами: розвинуті країни; країни, що розвиваються; країни з трансформаційною економікою.

Аналіз наведених у табл. 1 даних дозволяє зробити такі висновки:

– по-перше, методологічна проблема ІСК полягає в тому, що його показники важко використовувати протягом довгострокових періодів часу;

– по-друге, жодна країна не просувається виключно догори, тобто можна констатувати певну синусоїдність руху ІСК;

– по-третє, за період, що досліджувався, від'ємна (мінусова) динаміка ІСК мала місце у всіх високорозвинутих країнах, за винятком Німеччини і Японії.

Таблиця 2.2

Розподіл країн за індексом сприйняття корупції

Країна	Індекс сприйняття корупції				Місце у рейтингу ІСК у 2011 р.
	1999 р.	2005 р.	2011 р.	Зміна ІСК 2011 до 1999 р.	
Розвинуті країни					
Великобританія	8,6	8,6	7,8	- 0,8	20
Німеччина	8,0	8,2	8,0	0	14
Данія	10,0	9,5	9,4	- 0,6	2
Ірландія	7,7	7,5	7,5	- 0,2	19
Іспанія	6,6	7,1	6,2	- 0,4	31
Італія	4,7	4,8	3,9	- 0,8	69
Канада	8,2	8,5	8,7	- 0,5	10
США	7,5	7,5	7,1	- 0,4	24
Швеція	9,4	9,2	9,3	- 0,1	4
Франція	6,6	7,1	7,0	- 0,4	25
Японія	6,0	6,9	8,0	+ 0,2	14
Країни, що розвиваються					
Аргентина	3,0	2,5	3,0	0	100
Бразилія	4,1	3,9	3,8	- 0,3	73
Ботсвана	6,1	6,0	6,1	0	32
Гонконг	7,7	8,0	8,4	+ 0,7	14
Єгипет	3,3	3,2	2,9	- 0,4	112
Індія	2,9	2,8	3,1	- 0,2	95
Кенія	2,0	2,1	2,2	+ 0,2	154
Мексика	3,4	3,6	3,0	- 0,4	100
Нігерія	1,6	1,6	2,4	+ 0,8	143
Тайвань	5,6	5,6	6,1	+ 0,5	32
Південна Корея	3,8	4,5	5,4	+ 0,6	45
Країни із трансформаційною економікою					
Вірменія	2,5	3,1	2,6	+ 0,1	128
Азербайджан	1,7	1,9	2,4	+ 0,7	143
Білорусь	3,4	3,3	2,4	- 1,0	143
Угорщина	5,2	4,8	4,6	- 0,6	54
Грузія	2,3	2,0	4,1	+ 1,8	64
Китай	3,4	3,4	3,6	+ 0,2	75
Куба	-	3,7	4,2	+ 0,5	61
Польща	4,2	3,5	5,5	+ 1,3	41
Росія	2,4	2,8	2,4	0	143
Словенія	6,0	6,6	5,9	- 0,1	35
Узбекистан	1,8	2,3	1,6	- 0,2	177
Україна	2,6	2,2	2,3	- 0,3	152
Чехія	4,6	4,2	4,4	- 0,2	57
Естонія	5,7	6,0	6,4	+ 0,7	31

– по-четверте, чітко вираженого причинно-наслідкового зв'язку між рівнем державного втручання в економіку і рівнем ІСК немає. Це можна констатувати щодо всіх груп країн. Тобто мова може

йти тільки щодо визначених кореляційних взаємозв'язків;

– по-п'яте, оцінка рівня корупції за ІСК базується на певних аморфних факторах, які характеризують не стан корупції,

а соціально-політичний стан окремої держави або ефективність боротьби з корупцією в межах окремої країни. Так, представник ТІ в Україні пояснив різке падіння рейтингу нашої країни, яка з 134-го місця у 2001 р. пересунулася на 152-ге місце у 2011 р., тим, що стратегія боротьби із корупцією в Україні має, у своїй більшості, декларативний характер.

Підсумовуючи, відзначимо, що реальна оцінка рівня корупції практично неможлива.

Резюмуючи, наведемо певні висновки, зроблені авторами дослідження ІСК у 2011 р., з якими важко не погодитися: тільки якщо усі прийняті закони будуть застосовуватися відповідно до принципів неминучості та безваріантності, можна говорити про реальну зміну ситуації до кращого. У країнах, які знаходяться нижче 120-го місця рейтингу, корупційні практики в останньому десятилітті зазнали мутації, в результаті якої все більш значну роль у системі корупційних відносин відіграє не «добровільне хабарництво», а «корупційне здирицтво». В деяких країнах воно набуло інституціональної форми, яка має на меті незаконне багатіння власних кіл і практично повністю підміняє систему державного управління. У тих країнах, де корупція не тільки впливає на якість життя населення, але і підриває сталість економічного і соціального розвитку, знищує верховенство закону і права, рівність перед законом для кожного починає відбуватися глибинна корозія демократичних інститутів, повне знищення політичної і економічної конкуренції, свободи слова, інституту вибору. На жаль, цей діагноз притаманний і Україні.

Список використаної літератури

1. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Р. Коуз. – М.: Catallaxy, 1993. – 308 Кра-тологический словарь. – М.: Республика, 1997. – 431 с.
2. Гуреев С. Что известно о коррупции в России и можно ли с ней бороться? / С. Гуреев // Вопросы экономики. – № 1. – 2011. – С. 11–18.
3. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії / М.І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 398 с.
4. Смит А. Теории нравственных чувств / А. Смит. – М.: Республика, 1997. – 351 с.
5. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М.: Эконом. лит-ра, 1978. – 421 с.
6. Саймон Г.А. Рациональность как процесс и продукт мышления / Г.А. Саймон // THESIS: теория и история экономических и социальных институтов. – 1993. – № 3. – С. 16–38.
7. Цікава політична фізика // Дзеркало тижня. – 2003. – 20 грудня. – С. 3.
8. Андерсен Джеймс Х. Борьба с коррупцией в переходной период. Кто добивается успехов и почему? / Джеймс Х. Андерсен, Шерли В. Грей. – Нью-Йорк: Всемирный банк, 2006. – 453 с.
9. Хлонова Н.В. Международный мониторинг коррупции / Н.В. Хлонова // Международное право и международные организации. – № 1. – 2010. – С. 52–54.
10. Бабанин В.А. Анализ международного опыта ведения и регулирования оффшорного бизнеса / В.А. Бабанин // Финансовый менеджмент. – 2004. – № 1. – С. 20–23.

Статья посвящена исследованию сущности и основополагающих причин коррупции, особенностям методологии оценки этого явления. Проведенное исследование позволило установить систему взаимосвязей между такими понятиями, как «власть», «деньги», «коррупция» и описать ее с помощью ряда формул.

Ключевые слова: коррупция, причины коррупции, мотивация коррупции, методология оценки коррупции, власть, деньги.

Article is devoted to the researching of the essence and basic courses of corruption, specific methods of its estimation. The research allowed to determine the system of mutual links between such categories as «power», «money», «corruption», and to describe it's with formulas.

Key words: corruption, courses of corruption, motivation of corruption, methods of estimation the corruption, power, money.

Надійшло до редакції 21.09.2012.